

Franckesche Stiftungen zu Halle

Io. Francisci Bvddei, P.P. Elementa Philosophiae Practicae

Buddeus, Johann Franz

Halae-Magdebvrgicae, MDCCLXXVII.

VD18 13037862

Sect. IX. de Prudentia Status Circa Religionem.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

[urn:nbn:de:obv:ha33-1-197536](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:obv:ha33-1-197536)

lor imminuatur, proderit certum temporis illis concedere spatium, ut si non omnes, partem saltem nummorum amoliri, & ad alias iterum transferre gentes possint. Sed & si ipsi imperantes improbos nummos cudi curauerint, sensim procedendum, & non vna vice, sed pedetentim nummi ad iustum pretium reuocandi. Maiorem vero hic ciues facere iacturam necesse est, quoniam eiusmodi improbi nummi apud alias gentes iidem valore suo destituuntur: haec ergo ut tolerabilior reddatur, mora temporis opus est, quae damnum leuius reddat.

S E C T. IX.

de

PRVDENTIA STATVS CIRCA
RELIGIONEM.

Σύνοψις.

Religio est firmissimum ciuitatis vinculum, §. I.

Quod ulterius demonstratur, §. II. III.

Id quod praecipue de vera religione est intelligendum, §. IV.

Erga falsam religionem quo pacto imperans sese gerere debeat, §. V.

An vna tantum in ciuitate religio toleranda? §. VI.

Quid ex prudentiae praescripto obseruandum, si diuersitas religionum permittenda, §. VII.

Quid facto opus, si forte religio statui ciuitatis aduersetur, §. VIII. IX.

Operam dandam, ut religio vera sit dominans, & ut eius pariter ac ciuitatis securitati consulatur, §. X.

L l 2

§. I.

§. I.

Religionem firmissimum esse ciuitatis vinculum, & solidum fundamentum, nemo, nisi rerum omnium rudis, inficiatus fuerit. Licet enim religionis, praesertim verae, finis praecipuus sit, homines ad aeternam consummatamque felicitatem perducere: simul tamen, sed *secundario* homines ad vitam ciuilem aptos reddit, ad virtutes, quae ad vitam ciuilem requiruntur, concordiam, iustitiam, &c. eos adhortando, & vt magistratibus obediant, praecipiendo. Id quod tamen verae religioni cum falsa commune esse potest.

§. II.

In specie autem religio ad salutem ciuitatis aliquid confert, summam in subditis erga magistratus excitando venerationem. Eorum enim auctoritas tanto maioris fit, quanto creditur sanctior; sanctior autem credi non potest, quam si hominibus persuasum sit, eam omnem a DEO esse, ciuesque magistratibus obtemperando, ipsi Deo offerre obsequium: confert quoque aliquid, dum ciues ad quiduis pro salute ciuitatis agendum, & patiendum, promptos reddit. Certe nemo temere illud prompte subire detrectabit, quod a Numine comprobari intelligit, nisi Numinis omnisque honesti contemptor.

§. III.

Porro securitati imperantium consulit: certe tanta est hominum improbitas, vt quandoque
nec

nec poenae ciuiles, nec aliud quid praeter aeternae & infernalis poenae metum, ab atrocissimis delictis eos deterrire possit. Concordiam quoque tum subditorum inter se, tum subditorum & imperantium alit: remouet enim odiorum & discordiarum causas & fomitem: & ad quasuis denique virtutes, ex quibus salus ciuitatis pender, ciues impellit.

§. IV.

Haec omnia autem cum *vera religio* longe facilius & rectius efficere possit, quam falsa, quantumuis splendida & ad statum ciuilem accommodata videatur, prudentia citra dubium iubet, vt ciuitas, maximopere curet, vt omnes & singuli ciues verae religionis sciris atque decretis, imbuantur. Ergo & operam dare debet, vt vera religio floreat, & obstacula ac impedimenta, quantum potest, remouere, quae obstant, quo minus vera religio vim suam apud omnes exercere possit.

§. V.

Sed cum non semper imperans hoc efficere possit, vt veram religionem omnes amplectantur, nec per vim quenquam ad hoc cogere liceat, prudentia porro iubet, vt *falsa* ita dirigatur, vt statui ciuitatis non tantum non obfit, sed vt eius salus per eam etiam promoueat. Dispiciendum itaque an religio in se tale quid contineat, quod statui ciuitatis e diame-

tro repugnet. Si hoc fit, v. g. si doceat, magistratibus non esse obtemperandum, omni opera annitendum est, vt talis religio penitus supprimatur, aut eradicetur. Cum vero aperta vis non semper hic multum proficiat, sed homines saepius pertinaciores reddat, alia quandoque ingredienda via, & sensim ipsa velut sectae cuiusdam alimenta subtrahenda sunt. Multo magis autem athei, & omnis religionis contemptores, siue directe siue indirecte religionem omnem tollant, poenis grauissimis coercendi sunt.

§. VI.

De cetero maxime quidem conducere videtur ciuitati, & ad ciuium concordiam plurimum facere, si *una* saltem in ciuitate floreat *religio*: nihilofecius cum non semper hoc obtineri possit, rursus quid magis ciuitati expediat est dispiciendum. Nimirum minus periculi, in ciuitate aristocratica, & democratica, a religionum diuersitate proficisci videtur, quam in monarchia: ergo & in illa facilius tolerari potest, ex prudentiae lege, quam in hac. Praeterea ciuitas, cuius interest, vt commercia florent, difficilius religionum diuersitatem tollere, aut impedire potest, quam cuius non adeo, vt commercia florent, interest.

§. VII.

Si itaque *diuersitas religionum* ex iuris & prudentiae praescripto permittenda est, proximum est,

est, ut imperans caueat, ne vlla inter ciues discordia, aut alia mala inde oriantur. Haec autem evitari poterunt: si imperans hactenus quoad iuris administrationem & humanitatis officia, erga omnes cuiuscunque religionis (quae toleratur) addictos, aequè benignum atque clementem se exhibeat: si sincero affectu veram religionem, vel eam, cui addictus est, prosequatur, ita tamen illi faueat, ne alii religioni addicti hoc sentiant: si legibus constituat, ne qui diuersae religioni addicti sunt, verbis aut scriptis contumeliosis se mutuo laceant, disputationesque sine concessione & auctoritate summi imperantis super capitibus religionis, & de quibus disceptatur, institui prohibeat, & contranitentes graviter puniat; si, quantum fieri potest bona utriusque partis pace, operam navet, ut in externis ritibus & ceremoniis, quaedam sit convenientia.

§. VIII.

Ast si iuris & prudentiae leges aliam inire viam iubeant, quod forte religio quaedam statui civitatis, eiusque tranquillitati palam adverferur, sequentia monita sunt observanda: principiis est resistendum, & nova haeresis in ipsa quod aiunt suppressenda herba, ne, postquam adolevit & vires acquisivit, non sine ingenti totius civitatis periculo, motus concitentur. Quod si iam eousque progressa fuerit, ut periculosum sit, aperta vi aliquid tentare,